

Türkiye’de 2000-2024 Yılları Arasında Çocuk Gelişimi Alanına Yönelik Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi

Examination of Postgraduate Theses in the Field of Child Development in Turkey between 2000 - 2024

Elif İpek GÜNEY*¹

Geliş Tarihi (Received): 6 Şubat 2025

Kabul Tarihi (Accepted): 15 Mayıs 2025

Yayın Tarihi (Published): 25 Aralık 2025

Özet

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de 2000-2024 yılları arasındaki çocuk gelişimi alanına yönelik lisansüstü tezlerin incelenmesidir. Bu amaçla YÖKTEZ veri tabanı kullanılmıştır. Gelişmiş tarama seçeneğinde sadece tez başlığında olmak üzere “çocuk” ve “çocuk gelişimi” anahtar kelimeleri kullanılarak, kriterleri karşılayan 46 çalışma incelenmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Anahtar kelimeler kullanılarak ulaşılan lisansüstü tezler; yılı, türü, hedef kitlesi, deseni ve anabilim dalına göre betimsel olarak incelenerek grafik ve tablolar ile gösterilmiştir. Ayrıca elde edilen tezler içerik olarak da incelenmiş, tezlerdeki anahtar kelimeler ile kelime bulutu oluşturulmuş ve çalışmada sunulmuştur. Bu çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, çocuk gelişimi alanında yapılan akademik araştırmaların günümüze yaklaştıkça artış gösterdiği, büyük ölçüde betimsel yöntemlere dayandığı, doktora düzeyindeki tezlerin az olduğu ve çalışmaların en çok erken çocukluk dönemi ile çocuk gelişimciler üzerine yoğunlaştığı görülmüştür. Ayrıca, disiplinler arası çalışmaların varlığı dikkat çekmekte, ancak bebeklik ve ergenlik dönemine yönelik çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, çocuk gelişimci, Lisansüstü, tez

Abstract

The aim of this study is to examine the postgraduate theses in the field of child development in Türkiye between the years 2000 and 2024. For this purpose, the YÖKTEZ database was used. Using the advanced search option, 46 studies meeting the criteria were examined by searching the keywords “child” and “child development” only in the thesis titles. In this study, the document analysis method, which is one of the qualitative research methods, was used. The postgraduate theses accessed through the use of these keywords were descriptively examined based on year, type, target group, design, and department, and presented with graphs and tables. In addition, the obtained theses were also analyzed in terms of content, a word cloud was created with the keywords used in the theses, and presented in the study. According to the findings obtained from this study, it was observed that academic research in the field of child development has increased as it approaches the present day, is largely based on descriptive methods, that doctoral-level theses are few in number, and that the studies mostly focus on early childhood and child development specialists. In addition, the existence of interdisciplinary studies draws attention; however, it is seen that studies focusing on infancy and adolescence are insufficient

Keywords: child, child development, postgraduate, thesis.

* Sorumlu Yazar

¹ Öğr. Gör., Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, İstanbul, Türkiye, elifipek.guney@uskudar.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5464-3915>

GİRİŞ

Çocuk gelişimi, bireyin doğum öncesi dönemden ergenlik yıllarına kadar uzanan fiziksel, bilişsel, duygusal, sosyal ve motor gelişmeleri kapsayan disiplinler arası bir alandır (Yalçın, 2024). Çocuğun gelişimi doğum öncesinden başlayarak 18 yaş kapsamaktadır. Çocuk gelişimi bebeklik, erken çocukluk, okul dönemi ve ergenlik (adolesan) olarak kendi içinde bölümlere ayrılmaktadır (Şirin, 2019). Bebeklik döneminde 0-2 yaş bebeklerin fiziksel motor sosyal ve duygusal becerileri incelenip desteklenirken; Freud'a göre oral motor açısından uyarana ihtiyaç duyduğu döneme tekabül etmektedir. Erken çocukluk döneminde ise 2-8 yaş arasındaki çocukların gelişimleri izlenmekte ve desteklenmektedir. Erken çocukluk, çocuğun Erikson'a göre özerk olup, okul öncesine başladığı ve okul dönemine hazırlandığı dönemi kapsamaktadır. Bunun akabinde okul dönemi başlamaktadır. Okul dönemi çocuğun akranlarıyla ve öğretmenleriyle yakın temasa girdiği akademik anlamda geliştiği bir dönemdir. Son olarak ergenlik dönemi 12 ila 18 yaş kapsamaktadır. Bu dönemde ruhsal olarak birtakım dalgalanmaların yanı sıra fiziksel olarak da değişiklikler geçirilmektedir. Doğum öncesindeki fiziksel büyüme hızından sonra en yüksek ivmenin ergenlikte görüldüğü düşünülmektedir (Santrock, 2021; Yavuzer, 2016). Bu bölümler gelişim alanları açısından değerlendirilmekte ve çocuğun gelişimi takip edilmektedir. Gerekli durumlarda çocuk gelişimciler tarafından destek programları hazırlanmakta veya gerekli yerlere yönlendirilmesi sağlanarak erken müdahaleye fırsat verilmektedir.

Çocuğun tarihsel gelişimine bakıldığında, “*minyatür yetişkin*” kavramı ile anıldığı görülmektedir (Bee & Boyd, 2009). Çocuğun bir yetişkin yerine konulması onun özel ihtiyaçlarını göz ardı etmek anlamına gelmektedir. Fakat ilerleyen ve gelişen dünyada görülmektedir ki çocuk bir bakım veren tarafından farklı yöntemlerle yetiştirilmesine ihtiyaç vardır. Bunun fark edilmesiyle bu kavram sona ermiş ve artık çocuğa romantik bir bakış açısı kazandırılmıştır (Öztürk, 2017; Atatanır, 2022). Çocuğun farklı ihtiyaçları ve bakım verene ihtiyacının olduğunu bilmek gelişimi için yeterli gelmemiştir. Çocuğun gelişim alanlarını desteklemek ve takip etmeye duyulan ihtiyaç bir meslek elemanını doğurmuştur.

Çocuğun izlem ve takibinde en büyük rol oynayan meslek grubu Çocuk Gelişimciler olmaktadır (Kaçmaz vd, 2021). Çocuk gelişimi bölümü bahsedilen 0-18 yaş arası çocukların gelişim alanlarının incelenmesi ve desteklenmesini sağlayan sağlık personeli yetiştiren bölümdür. İlk olarak 1968 yılında Hacettepe Üniversitesinde açılmıştır. (Doğan Keskin & Bayhan, 2020). Zaman geçtikçe birçok vakıf ve devlet üniversitelerinde sıkça çocuk gelişimi bölümü açılmıştır. Fakat çocuğun gelişiminde yalnızca çocuk gelişimciler değil birçok bilim dalı rol oynamaktadır. Bu sebeple tüm alanların iş birliği çocuğun gelişiminin desteklenmesi için elzemdir. Bilim dallarının yanı sıra, ebeveynler, öğretmenler de bu süreçte etkin rol oynamaktadırlar.

Bu nedenle çocuk gelişimi alanında yapılan akademik araştırmalar hem bilimsel hem de uygulamalı açıdan topluma, bilime büyük katkı sağlamaktadır. Türkiye’de çocuk gelişimi alanındaki akademik çalışmaların artan bir ivmeyle devam ettiği görülmektedir (Doğan Keskin & Bayhan, 2020). Çocuğun gelişimine verilen önem ve çocuk gelişiminin desteklenmesine duyulan ihtiyaç ve tüm bunlara dair farkındalık arttıkça bu alanda yapılan çalışmalar da yaygınlaşmıştır. Çocuğa dair yapılan çalışmaların yalnızca çocuk gelişimi anabilim dalı ile sınırlı kalmadığı da düşünülmektedir. Özel eğitim, gelişim psikolojisi ve aile danışmanlığı, hemşirelik gibi birçok alanda çocuk gelişimine dair çalışmalar yapılmaktadır. Gerek üniversitelerde çocuk gelişimi bölümlerinin yaygınlaşması, gerekse bireylerin bu alanda gelişmeye dair duyduğu istek bu alandaki çalışmalara duyulan ihtiyacı arttırmaktadır.

Literatürde çocuk gelişimi alanına yönelik çeşitli incelemeler, derlemeler ve meta-analiz çalışmaları bulunmasına rağmen, 2000-2024 yıllarını kapsayan ve özellikle lisansüstü tezleri inceleyen kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda, bu araştırmanın amacı, Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında çocuk gelişimi alanına yönelik lisansüstü tezlerinin incelenmesidir. Bu amaçla YÖKTEZ veri tabanı kullanılmıştır. Gelişmiş tarama seçeneğinde sadece tez başlığında olmak üzere “çocuk” ve “çocuk gelişimi” aramaları yapılarak, kriterleri karşılayan 46 çalışma incelenmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen Lisansüstü tezler; yılı,

türü, hedef kitlesi, deseni ve anabilim dalına göre betimsel olarak incelenerek grafik ve tablolar ile incelenmiştir. Yapılan içerik analizi ile ise kullanılan anahtar kelimeler ise kelime bulutu haline getirilerek çalışmada sunulmuştur.

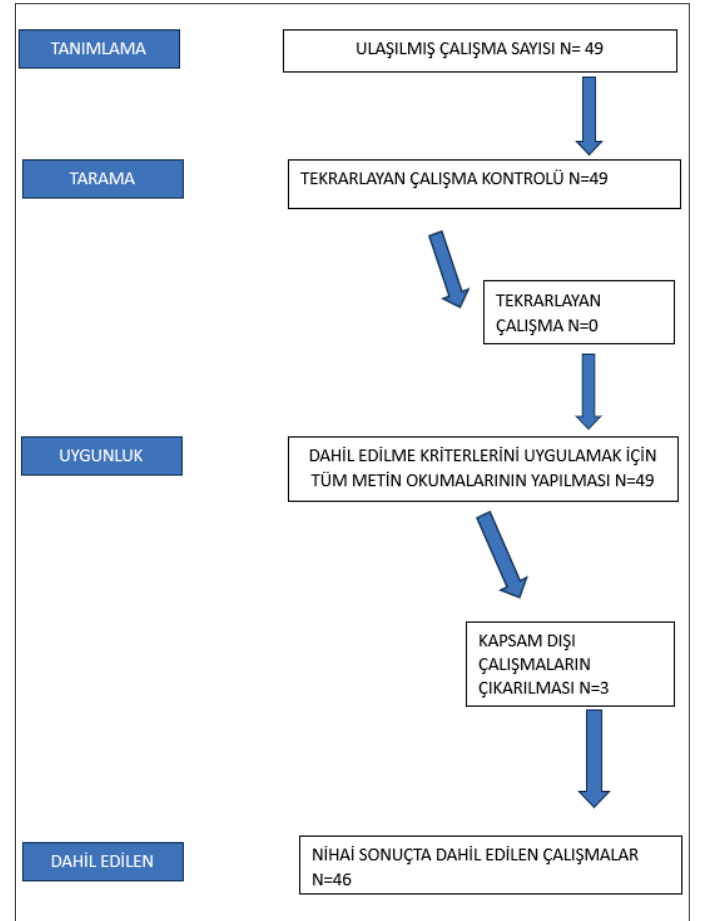
Bu çalışmada, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Tez Merkezi veri tabanında yer alan çocuk gelişimi alanındaki lisansüstü tezler incelenecek; bu analizler doğrultusunda, çocuk gelişimi alanındaki akademik çalışmaların mevcut durumu değerlendirilerek ve gelecekte yapılacak araştırmalara yönelik öneriler sunulacaktır. Bu kapsamda bu çalışmanın soruları aşağıda verilmiştir.

- Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında çocuk gelişimi alanına yönelik lisansüstü tezlerinin türe göre dağılımı nasıldır?
- Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında çocuk gelişimi alanına yönelik lisansüstü tezlerinin yıla göre dağılımı nasıldır?
- Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında çocuk gelişimi alanına yönelik lisansüstü tezlerinin desenine göre dağılımı nasıldır?
- Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında çocuk gelişimi alanına yönelik lisansüstü tezlerinin anabilim dalına göre dağılımı nasıldır?
- Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında çocuk gelişimi alanına yönelik lisansüstü tezlerinin hedef kitlesine göre dağılımı nasıldır?
- Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında çocuk gelişimi alanına yönelik lisansüstü tezlerinin anahtar kelimelerine göre dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de 2000-2024 yılları arasındaki çocuk gelişimi alanına yönelik lisansüstü tezlerinin incelenmesidir. Araştırmanın yöntemi, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemidir. Nitel araştırma, olayları ve olguları doğal ortamlarında anlamayı ve katılımcıların bakış açılarını yansıtmayı hedefleyen tümevarımcı bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Nitel araştırmalarda veri toplama yöntemleri arasında odak grup görüşmeleri, gözlemler, birebir görüşmeler ve

doküman incelemeleri yer alır. Doküman inceleme (ya da “doküman analizi”) ise, nitel araştırma yöntemlerinden biridir. Bu yöntemde yazılı, basılı veya elektronik materyaller sistematik bir biçimde incelenerek veri elde edilmektedir (Sak ve ark, 2021). Bu çalışmada doküman incelemesi kullanılmıştır. Elde edilen veriler betimsel ve içerik analizleri ile tablo, grafik, kelime bulutu gibi yöntemlerle bulgulara verilmiştir. Bu amaçla YÖKTEZ veri tabanı kullanılmıştır. Gelişmiş tarama seçeneğinde sadece tez başlığında olmak üzere “çocuk” ve “çocuk gelişimi” aramaları yapılmıştır. Arama sonucunda başlığında çocuk ve çocuk gelişimi kelimeleri geçen 49 çalışma elde edilmiştir. İç tutarlılık ve güvenilirlik açısından 3 uzman tarafından YÖKTEZ veri tabanından tarama yapılmış ve aynı sonuca ulaşılmıştır. Tekrarlanan çalışma bulunmamaktadır ancak kapsam dışı olan çalışmalar elenmiştir. Prizma akış şemasından faydalanarak nihai incelenecek lisansüstü çalışma sayısı 46 bulunmuş ve Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1: Prizma Akış Şeması

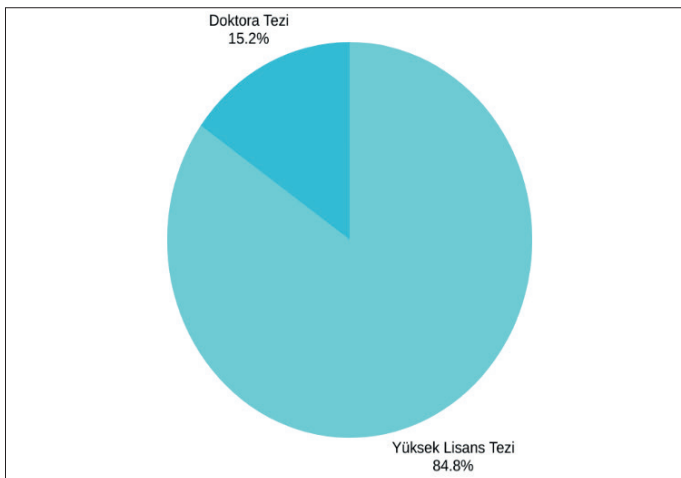
BULGULAR

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında çocuk gelişimi alanına yönelik lisansüstü tezlerinin incelenmesidir. Bu amaçla YÖKTEZ veri tabanı kullanılmıştır. Gelişmiş tarama seçeneğinde sadece tez başlığında olmak üzere “çocuk” ve “çocuk gelişimi” aramaları yapılarak, kriterleri karşılayan 46 çalışma incelenmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen Lisansüstü tezler; yılı, türü, hedef kitlesi, deseni ve anabilim dalına göre betimsel olarak incelenerek grafik ve tablolar ile incelenmiştir. Yapılan içerik analizi ile ise kullanılan anahtar kelimeler ise kelime bulutu haline getirilerek çalışmada sunulmuştur.

Bu çalışmada, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Tez Merkezi veri tabanında yer alan çocuk gelişimi alanındaki lisansüstü tezler incelenecek; bu analizler doğrultusunda, çocuk gelişimi alanındaki akademik çalışmaların mevcut durumu değerlendirilerek ve gelecekte yapılacak araştırmalara yönelik öneriler sunulacaktır. Bu kapsamda bu çalışmanın sorularına yönelik bulgular şu şekildedir:

Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında çocuk gelişimi alanına yönelik lisansüstü tezlerinin türe göre dağılımı

İncelenen 46 çalışma sonucuna göre Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında çocuk gelişimi alanına yönelik lisansüstü tezlerinin türe göre dağılımı Şekil 2’de görüldüğü gibidir;

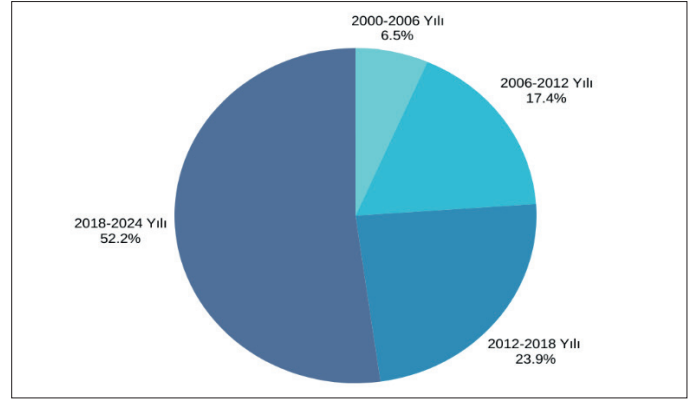

Şekil 2: Lisansüstü Tezin Türüne Göre Dağılım Grafiği

Şekil 2’ de de görüldüğü üzere 2000-2024 yılları arasında yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunu (%84,8) yüksek lisans tezleri oluşturmaktadır.

Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında çocuk gelişimi alanına yönelik lisansüstü tezlerinin yıla göre dağılımı

İncelenen 46 çalışma sonucuna göre Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında çocuk gelişimi alanına yönelik lisansüstü tezlerinin yıla göre dağılımı Şekil 3’te görüldüğü gibidir;

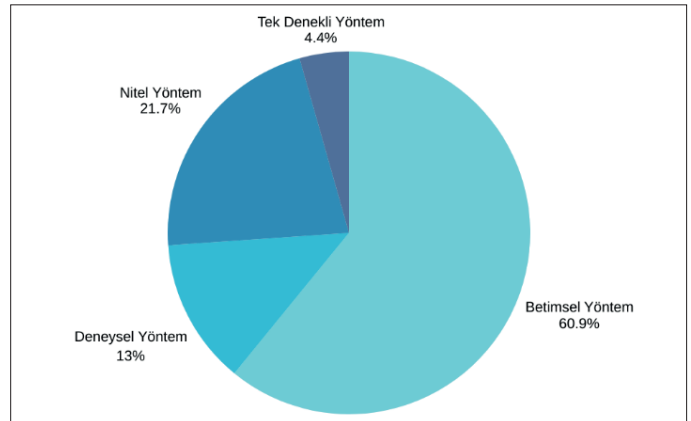

Şekil 3: Lisansüstü Tezin Yılına Göre Dağılım Grafiği

Şekil 3’te de görüldüğü üzere en fazla çalışma 2018-2024 yılları arasında yapılırken; en az çalışma 2000-2006 yılları arasında yapılmıştır. (%52,2; %6,5)

Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında çocuk gelişimi alanına yönelik lisansüstü tezlerinin desenine göre dağılımı

İncelenen 46 çalışma sonucuna göre Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında çocuk gelişimi alanına yönelik lisansüstü tezlerinin desenine göre dağılımı Şekil 4’te görüldüğü gibidir;

Şekil 4’te görülmektedir ki en sık kullanılan araştırma yöntemi betimsel araştırma yöntemleridir. (%60,9) Onu %21,7 ile nitel araştırma yöntemleri takip etmektedir. Tek denekli yöntem ise çocuk gelişimi alanında en az denenen yöntemlerden olduğu söylenebilmektedir. (%4,4)

daha spesifik alanlarda yapılmakta ve bu da başlıkta “çocuk gelişim” şeklinde doğrudan yer almamasına neden olduğu düşünülmektedir. İkinci bulguda görülmektedir ki yıllara göre dağılımda tezler en sık 2018-2024 yılları arasında yapılırken; en az 2000-2006 yılları arasında yapılmaktadır. Alan yazın incelendiğinde görülmektedir ki; çocukların gelişimine yönelik farkındalık artış göstermektedir. Bu da yapılan çalışmalarda artışa dolaylı yoldan neden olduğu düşünülmektedir (Doğan, 2020). 2015 yılına kadar yapılan lisansüstü tezlerinin incelenmesinin hedeflendiği bir çalışmada da yıllara göre çalışmaların sayısında artış vardır (Aral ve ark, 2015). Bu da çalışmanın lisansüstü tezin yılına göre dağılım grafiğinde gösterilen bulgulara paralellik göstermektedir. Bir diğer bulguda ise en sık kullanılan araştırma yöntemi betimsel araştırma yöntemi olduğu görülmektedir. (%60,9) %21, 7 ile nitel araştırma yöntemleri de rağbet görmektedir. Ancak ülkemizde tek denekli yöntemi sık kullanılmamaktadır (Rakap ve ark 2020, Büyüköztürk, 2004). Bu çalışmada da tek denekli yöntem en az rastlanan desenlerdendir. Bu da bulguyu destekler niteliktedir. Bir diğer bulguda görülmektedir ki, çocuk gelişimi alanında yapılan çalışmalar en sık çocuk gelişimi anabilim dalında yapılmaktadır. (%39,1) Ancak oldukça çeşitli alanlarda çocuk gelişimi alanına yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Endüstriyel Tasarım, İç mimarlık, Müzik Eğitimi, Hemşirelik gibi birçok bilim dalında çocuk gelişimi çalışmalarına rastlanmaktadır. Çocuk gelişimi alanı multidisipliner bir alandır ve alan yazında da birçok alandan uzmanlar çocuk gelişimi konusunda çalışmalar yapabilmektedir (Keskin ve Baykoç, 2015; Aydın ve Kavramlar, 2023). Bunlar çalışmadaki bulguyu destekler niteliktedir. Kaçmaz ve ark (2021) yaptıkları bir çalışmada çocuk gelişimcilerin Türkiye’de farklı kurum ve kuruluşlarda, normal gelişim gösteren çocuklardan özel gereksinimli bireylere, suça sürüklenen çocuklardan dezavantajlı gruplara kadar geniş bir yelpazede çocuklar ve aileleriyle çalışma imkânına sahip olduğunu söylemiştir. Bu da farklı alanların çocuk gelişimi alanında da çalışmalar yapabildiğini kanıtlamakta aynı zamanda çocuk gelişimi, oyun alanları, çocuk, motor gelişim, hemşirelik, bağlanma, fetüs, ebeveyn gibi çeşitli anahtar kelimeleri içerdiğini söyleyen bulguyu desteklemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda, çocuk gelişimi alanında yapılan akademik araştırmaların günümüze yaklaştıkça artış gösterdiği, büyük ölçüde betimsel yöntemlere dayandığı, doktora düzeyindeki tezlerin az olduğu ve çalışmaların en çok erken çocukluk dönemi ile çocuk gelişimciler üzerine yoğunlaştığı görülmüştür. Ayrıca, disiplinler arası çalışmaların varlığı dikkat çekmekte, ancak bebeklik ve ergenlik dönemine yönelik çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında çocuk gelişimi alanına yönelik lisansüstü tezlerin incelenmesi amaçlanan bu çalışmada aşağıdaki öneriler verilebilir:

- Doktora düzeyinde daha fazla çalışma yapılması teşvik edilmelidir.
- Deneyisel ve uygulamalı araştırmaların artırılması, alandaki bilimsel gelişime katkı sağlayacaktır.
- Bebeklik ve ergenlik dönemi ile ilgili araştırmalara daha fazla yer verilmelidir.
- Disiplinler arası çalışmalar desteklenerek çocuk gelişimi alanında farklı bilim dallarının katkısı artırılmalıdır.
- Çocuk gelişimi araştırmalarında kullanılan yöntemlerin çeşitlendirilmesi teşvik edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Aral, N., Tanrıbuyurdu, EF., Tiryaki, AY., Sağlam, M., & Aysu, B. (2015). Türkiye’de çocuk gelişimi alanındaki lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 14(1), 7-16.
- Atatanır, H. (2022). Çocukluk Olgusunun ve Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi. *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 205-219.
- Aydın, SS., & Kavramlar, YA. (2023). Çocuk Gelişimci. *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Ansiklopedisi*, 91.
- Bee, H., & Boyd, D. (2009). Gelişim psikolojisi: Çocukluk ve ergenlik (S. Ayvaşık ve T. Yücel, Çev.). Kaknüs Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2004). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Çokluk, Ö. Yılmaz, K., & Oğuz, E. 2011. Nitel bir görüşme yöntemi: Odak grup görüşmesi. *Kurumsal Eğitim*, 4(21), 95-107.
- Doğan Keskin, A., & Bayhan, NP. (2020). Çocuk gelişiminin dünü, bugünü ve yarını. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(3), 881-900.
- Kaçmaz, C., Kay, M. A., Boğa, E., Temiz, A., Ayanoğlu, M., & Sağlam, M. (2021). Türkiye’de çocuk gelişimci olmak: çalışma alanları, görev ve yetkileri. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 4(8), 117-133.
- Keskin, A. D., & Baykoç, N. (2015). Türkiye’de Bulunan Üniversitelerin Lisans Programlarının Çocuk Gelişimi Açısından İncelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*. 4(1). 200-210
- Öztürk, HK. (2017). Çocukluğun Tarihsel Gelişimi Üzerine Düşünceler. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(13), 253-276.
- Rakap, S., Yücesoy-Özkan, Ş., & Kalkan, S. (2020). Tek-denekli deneysel araştırmalarda etki büyüklüğü hesaplama: Örtüşmeyen veriye dayalı yöntemlerin incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 35(85), 40-60.
- Sak,R, Şahin Sak, İT, Öneren Şendil, Ç, & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*.4(1). 227-250.
- Santrock, JW. (2021). *Çocuk Gelişimi*. (çev. Prof. Dr. Ayşen Güre), Nobel Yayınları,Ankara.
- Şirin, S. (2019). Yetişin Çocuklar- Bebeklikten Ergenliğe Geçiş Klavuzu. Doğan Yayın Evi, İstanbul.
- Yalçın, H. (2024). *Çocuk Gelişimi*. Hedef Yayıncılık. Ankara
- Yavuzer, H. (2016). *Okul Çağı Çocuğu*. Remzi Kitabevi, İstanbul.